

Beata Topij-Stempińska
Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydział Pedagogiczny

Współczesny badacz/pedagog/
nauczyciel wobec dziedzictwa
pedagogicznego Jana Władysława
Dawida

The Contemporary Researcher/Pedagogue/
Teacher in Light of Jan Władysław Dawid's
Pedagogical Heritage

RECENZJA KSIĄŻKI:

*Recepcja myśli pedagogicznej Jana
Władysława Dawida w XX i XXI wieku,*
red. nauk. Stefania Walasek, Kamila
Gandecka, ATUT, Wrocław 2015, ss. 243.

Wiek XIX nie poddaje się tak łatwo klasyfikacjom, trudno jest także przyjąć jedną obowiązującą na wszystkich kontynentach cezurę czasową dla tego „długiego wieku”. Był to bowiem czas wielkich przełomów politycznych, gospodarczych i ekonomicznych, odkryć i wynalazków. W tej epoce położono podwaliny pod rozwój współczesnego przemysłu, transportu czy komunikacji międzyludzkiej. To czas wielkich malarzy, poetów, pisarzy i naukowców. To wiek przeobrażeń we wszystkich niemal dziedzinach życia znanych wówczas człowiekowi i czas narodzin nowych idei. To właśnie w XIX wieku swój początek mają prawie wszystkie współcześnie znane nam dziedziny nauki. Dynamicznie rozwija się m.in. pedagogika. To właśnie w tym okresie w Europie podwaliny pod współczesną edukację dzieci i młodzieży kładą Pestalozzi,

Fröbel, Dewey i wielu innych. Nie sposób tutaj wymienić wszystkich ówczesnych propagatorów, prekursorów, kreatorów, teoretyków i praktyków nowego spojrzenia na edukację i wychowanie młodego człowieka. W tym okresie powstają i rozwijają się nowe instytucje i placówki zajmujące się również dzieckiem dotąd wykluczonym, pomijanym, zmarginalizowanym. To czas rodzenia się nowych teorii i koncepcji pedagogicznych, które swoje triumfy święciły w następnej epoce.

Jednym z czołowych prekursorów, o którym należy wspomnieć, jest Jan Władysław Dawid – polski psycholog, pedagog, pionier badań eksperymentalnych oraz edukacji wczesnoszkolnej. Szerszemu gronu współczesnych pedagogów znany przede wszystkim jako autor *O duszy nauczycielstwa*, w której ukazał istotę zawodu nauczyciela. Należy go zaliczyć do grona wybitnych postaci w życiu kulturalno-oświatowym Królestwa Polskiego i Galicji w XIX wieku. Pamięć o tym zasłużonym dla polskiej psychologii i pedagogiki naukowcu była jeszcze żywa w II Rzeczypospolitej, kolejne pokolenia chroniły od zapomnienia dorobek Jana Władysława Dawida i – jak stwierdzają Stefania Walasek i Kamila Gandecka – „zainteresowanie tym wielkim pedagogiem trwa do dzisiaj” (s. 7). Może jednak warto się zastanowić i odpowiedzieć na pytania: Czy dziewiętnastowieczny pedagog może być wzorem do naśladowania dla współczesnego pokolenia pedagogów? A co ważniejsze: Czy można uznać, że jego rozważania nadal inspirują, a wnioski i postulaty zmuszają do namysłu nad udoskonaleniem polskiego systemu edukacji?

Potwierdzeniem nieustanego zainteresowania postacią Dawida i jego pracami jest publikacja naukowa pod red. Stefanii Walasek i Kamili Gandeckiej pt. *Recepcja myśli pedagogicznej Jana Władysława Dawida w XX i XXI wieku*. Badaczki z Uniwersytetu Wrocławskiego zaprosiły do współpracy kilkunastu autorów z różnych ośrodków w Polsce i efektem tej współpracy jest wyżej wspomniana publikacja, wydana w 2015 roku we wrocławskim wydawnictwie Atut.

Wydaje się, iż autorzy artykułów są przekonani o ponadczasowości myśli pedagogicznej Dawida, jak również o wyjątkowości postawy Dawida nauczyciela-wychowawcy. Niewątpliwie można uznać go za prekursora nowego w XIX stuleciu na ziemiach polskich spojrzenia na osobę nauczyciela. Dla niego bowiem nauczyciel to nie rzemieślnik czy inżynier wykonujący jedynie dobrze swój zawód, ale to człowiek obdarzony niedostrzegalnym ludzkiemu oku powołaniem. Stanowi ono o istocie zawodu nauczyciela, pozwala bowiem, jak zauważa Andrzej Ryk, na ponoszenie cierpienia, wysiłku, wyrzeczenia oraz posiadanie odwagi pedagogicznej. „Trzeba odważyć się cierpieć, przegrywać, ponosić porażki, ponawiać próby, dawać kolejną szansę zarówno sobie jako nauczycielowi, ale zarazem temu innemu jako uczniowi-wychowankowi” (s. 17). Zdaniem Andrzeja Ryka Dawid ze swoim rozumieniem istoty zawodu nauczyciela wpisuje się w oczekiwania stawiane współczesnym nauczycielom w zakresie posiadanych przez nich kompetencji i predyspozycji zawodowych. Niewątpliwie to właśnie Dawid inspiruje młodych współczesnych badaczy do stawiania tez o koniecz-

ności powrotu w zawodzie nauczyciela „na drogę wartości podstawowych (...), aby owo nauczycielstwo nie straciło swojej tożsamości” (s. 118). Autorzy Andrzej Ryk, Ewa Musiał, Joanna A. Wróbel sugerują, iż Dawidowska koncepcja nauczyciela doskonałego jest wciąż aktualna, a nawet zyskuje na aktualności.

Jednak czy autorzy rozważań nie są zbyt optymistami? Czy w polskiej rzeczywistości jest miejsce na nauczyciela zatroskanego, współczującego, z jasno określonym systemem wartości, przekonanego o wartości każdego dziecka, umięjącego wydobyć z ucznia jego talenty i niepoddającego się systemowi, który każe mu dbać jedynie o kolejne stopnie awansu zawodowego? Szanse na twierdzącą odpowiedź są minimalne. Przemawia za tym chociażby fakt niskiej oceny wystawionej nauczycielom przez społeczeństwo¹ i – jak pisze Dorota Łażewska – dokonana się „ewolucja w dół: od stanu nauczycielskiego do niemalże pogardzanego społecznie zawodu” (s. 154), a upadek autorytetu nauczyciela wyposażonego w wiedzę jest przesądzony². Przeczą temu badania prowadzone przez Martę Kondracką-Szałę, Ewelinę Piecuch, Kamilę Gandecką i Ewę Jurczyk-Romanowską³. Badaczki potwierdzają, iż w przestrzeni edukacyjnej istnieje zapotrzebowanie na nauczyciela „z miłością dusz” i wiedzą, ale istotne są przede wszystkim jego kompetencje (s. 170, 177-178, 191) oraz „skuteczność realizacji zadań edukacyjnych” (s. 192). Paradoks polega jednak na tym, iż wymaga się od nauczyciela wiedzy i umiejętności ponadprzeciętnych, a jednocześnie nie czyni się nic, by podnieść prestiż zawodu nauczyciela. Niezmienny pozostaje fakt, iż oczekiwania i wymagania wobec nauczyciela na przestrzeni dziejów zawsze były bardzo wysokie, a to, czy im sprosta, zależało już tylko od osobowościowych predyspozycji nauczyciela.

W recenzowanej publikacji na uwagę zasługują artykuły Barbary Surmy i Alicji Żywczok⁴. Badaczki zajęły się zgoła odmiennymi problemami, jednak w codziennej rzeczywistości człowieka uznać je można za niemal nierozłączne – praca i lenistwo. Wychowując do właściwego rozumienia pracy, jak i walki z lenistwem, należy rozwijać sferę wolicjonalną dzieci i młodzieży. Ponadto autorki przypomniały, iż dziecko

¹ *Wizerunek nauczycieli*, CBOS, Warszawa 2012.

² L. Witkowski, *Wyzwania autorytetu w praktyce społecznej i kulturze symbolicznej (przebadzki krytyczne w poszukiwaniu dyskursu dla teorii)*, Kraków 2009.

³ M. Kondracka-Szala, *Miłośnik dusz ludzkich? Współczesny nauczyciel przedszkola w kontekście poglądów J.W. Dawida* (s. 157-170); E. Piecuch, *Współczesny nauczyciel wychowania przedszkolnego i jego misja w świetle własnych doświadczeń oraz teorii J.W. Dawida o wychowaniu dziecka* (s. 171-180); K. Gandecka, E. Jurczyk-Romanowska, *Postulaty dotyczące nauczycielskiej profesji – perspektywa rodziców uczniów szkoły podstawowej* (s. 181-194).

⁴ B. Surma, *Znaczenie pracy w koncepcji Jana Władysława Dawida i Marii Montessori. Studium porównawcze poglądów dwóch przedstawicieli nurtu Nowego Wychowania* (s. 75-88); A. Żywczok, *Etiologia, objawy i leczenie lenistwa. Kierunki spożytkowania przez współczesną pedagogikę spuścizny kulturowej Jana Władysława Dawida* (s. 205-218).

potrzebuje mądrych wychowawców i nauczycieli, którzy ukażą mu wartość twórczej, przynoszącej satysfakcję pracy, ale też wartość i konieczność odpoczynku. Wskazały m.in. na podstawie analizy dzieł Dawida, iż w podejmowanych działaniach wychowawczych przygotowujących dzieci do właściwego rozumienia znaczenia pracy i odpoczynku należy właściwie dobierać metody pracy z dzieckiem w zależności od wieku, charakteru, predyspozycji. Alicja Żywczok przypomina, iż trzeba odróżniać „zamiłowanie do próżnowania od oszczędzania sobie wysiłku dzięki pomysłowości”, to drugie bowiem było motorem napędzającym geniuszy osiągnąć cywilizacyjnych ludzkości (s. 216). Wniosek: w życiu człowieka nie ma miejsca na lenistwo, chyba że twórcze, ale też zmuszanie się do wykonywania nielubianej pracy czy brak czasu na odpoczynek nie sprzyjają prawidłowemu rozwojowi młodego człowieka.

Wartością publikacji, chociaż może to również wpłynąć na jej negatywny odbiór, jest wielość poruszanych wątków. Od artykułów przybliżających osiągnięcia i różnorodność podejmowanej działalności Jana Władysława Dawida, koncepcję kształcenia nauczycieli w Polsce XIX i pierwszej połowy XX wieku, problemu neurodydaktyki, aż do artykułu kończącego publikację – zarysu dziejów Liceum im. Jana Władysława Dawida w Częstochowie. Minusem publikacji jest brak czytelnego podziału na części, które mogłyby być poprzedzone wprowadzeniem ułatwiającym czytelnikowi, nieznającemu dokonań i dzieł Dawida, lepsze zrozumienie recepcji myśli i aktualności jego poglądów. Należy jednak zaznaczyć, iż publikacja wpisuje się w aktualną debatę na temat pozycji nauczyciela w szkole i jego społecznego wizerunku. Zaprezentowane badania nie dają gotowej recepty na poprawę polskiego systemu edukacji nauczycieli. Autorzy, zainspirowani myślą pedagogiczną Dawida wskazują m.in. potrzeby, możliwości, oczekiwania środowiska nauczycielskiego oraz rodzinnego wobec siebie oraz, co niestety nie napawa optymizmem, brak wzajemnego zaufania między rodziną i nauczycielem, a także coraz bardziej powszechną postawę roszczeniową rodziców wobec szkoły.

Warto na koniec podkreślić, iż autorom udało się ukazać ponadczasowość i aktualność myśli Jana Władysława Dawida dla współczesnej praktyki i teorii pedagogicznej, szczególnie gdy dotyczy ona zagadnień pedeutologicznych i wczesnej edukacji dziecka.

Bibliografia

- Gandecka K., Jurczyk-Romanowska E., *Postulaty dotyczące nauczycielskiej profesji – perspektywa rodziców uczniów szkoły podstawowej*, [w:] *Recepcja myśli pedagogicznej Jana Władysława Dawida w XX i XXI wieku*, red. nauk. S. Własek, K. Gandecka, ATUT, Wrocław 2015.
- Kondracka-Szala M., *Miłośnik dusz ludzkich? Współczesny nauczyciel przedszkola w kontekście poglądów J.W. Dawida*, [w:] *Recepcja myśli pedagogicznej Jana Władysława Dawida w XX i XXI wieku*, red. nauk. S. Własek, K. Gandecka, ATUT, Wrocław 2015.

- Piecuch E., *Współczesny nauczyciel wychowania przedszkolnego i jego misja w świetle własnych doświadczeń oraz teorii J.W. Dawida o wychowaniu dziecka*, [w:] *Recepcja myśli pedagogicznej Jana Władysława Dawida w XX i XXI wieku*, red. nauk. S. Walasek, K. Gandecka, ATUT, Wrocław 2015.
- Surma B., *Znaczenie pracy w koncepcji Jana Władysława Dawida i Marii Montessori. Studium porównawcze poglądów dwóch przedstawicieli nurtu Nowego Wychowania*, [w:] *Recepcja myśli pedagogicznej Jana Władysława Dawida w XX i XXI wieku*, red. nauk. S. Walasek, K. Gandecka, ATUT, Wrocław 2015.
- Witkowski L., *Wyzwania autorytetu w praktyce społecznej i kulturze symbolicznej (przechadzki krytyczne w poszukiwaniu dyskursu dla teorii)*, Impuls, Kraków 2009.
- Wizerunek nauczycieli, CBOS, Warszawa 2012.
- Żywczoł A., *Etiologia, objawy i leczenie lenistwa. Kierunki spożytkowania przez współczesną pedagogikę spuścizny kulturowej Jana Władysława Dawida*, [w:] *Recepcja myśli pedagogicznej Jana Władysława Dawida w XX i XXI wieku*, red. nauk. S. Walasek, K. Gandecka, ATUT, Wrocław 2015.

ADRES DO KORESPONDENCJI

ADDRESS FOR CORRESPONDENCE

Dr Beata Topij-Stempińska
Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydział Pedagogiczny
Instytut Nauk o Wychowaniu
e-mail: beata.topij@ignatianum.edu.pl

NAUCZANIE DZIECI JĘZYKÓW OBCYCH

•

TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO CHILDREN